

Н.М. Федоренко, ст. викл. (*ХДУХТ, Харків*)

О.Г. Марушева, ст. викл. (*ХДУХТ, Харків*)

ОСВІТА ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Формування конкурентоспроможного людського капіталу – одне з пріоритетних завдань сучасного етапу економічного розвитку. Україна володіє значним людським потенціалом, перетворення якого у людський капітал вимагає значних інвестицій в освіту та професійну підготовку. Підвищення рівня та якості освіти на усіх рівнях, як рушійного чинника соціально-економічного розвитку, і забезпечення можливості навчатися та підвищувати кваліфікацію, відноситься до пріоритетних напрямів формування конкурентоспроможного людського капіталу.

Сьогодні стан системи освіти в державі об'єктивно відображає її загальний соціально-економічний стан. Однак питання, пов'язані з вивченням механізмів взаємодії економіки та освіти, залишаються відкритими і обговорюваними. Як правило, в періоди пожвавлення економіки актуалізуються теорії, які стверджують першорядність освіти як основного чинника економічного зростання. І, навпаки, під час економічних спадів зростає популярність ідей, що піддають сумніву внесок освіти в економічне зростання.

Країни з розвинутою економікою постійно наращують витрати на освіту, оскільки освіта, особливо вища, стала важливим чинником реалізації їхньої стратегії економічного зростання. Система освіти в успішних країнах перестала сприйматися як сфера невиробничого споживання й все більше утверджується як найефективніша інвестиція в людський капітал, що забезпечує країні економічні та соціальні вигоди, стимулює всебічний прогрес.

Інвестиції в освіту були ключовими вкладками країн у перехідному періоді від промислової до наукомісткої економіки. Інвестиції в загальну початкову освіту лягли в основу індустріалізації таких країн як Корея, В'єтнам. Подальші інвестиції у високоякісну середню та технічну освіту пізніше дали свої плоди у вигляді кваліфікованої робочої сили, яка затребувана промисловістю з високою доданою вартістю.

Вища освіта допомагає розвинути технічні та когнітивні навички, необхідні сучасній економіці. Такі поведінкові навички як самодисципліна, адаптованість і навички спілкування все більше користуються попитом у роботодавців по всьому світу.

Вища освіта також сильно впливає на можливість населення підвищити свій дохід. Останні дослідження Світового банку показують, що в регіонах Європи та Центральної Азії, домогосподарства, де хоча б одна людина має вищу освіту, з більшою ймовірністю беруть участь у формальній економіці, отримують більший дохід та відносяться до 60% населення з високими заробітками.

Реформування освіти в Україні є складовою процесу адаптації національної освітньої системи до змін, що відбуваються останні двадцять років у європейських країнах і пов'язані з визнанням значущості знань як рушія суспільного добробуту та прогресу. Відтак питання забезпечення рівного доступу не просто до освіти, а саме до якісної освіти є ключовим для розвитку не тільки освітньої галузі, а й усього суспільства.

Першочергові дії у сфері освіти мають бути скеровані на забезпечення зростання видатків на освіту та суттєве підвищення їхньої ефективності, створення умов для залучення у сферу освіти засобів з позабюджетних джерел, виділення коштів на інформаційне забезпечення освітніх закладів, формування незалежної системи атестації та контролю за якістю освіти. При цьому слід уникнути можливості подальшого соціального розшарування, поглиблення нерівності громадян при отриманні освіти, скорочення кількості безплатних місць, подальшого витіснення безплатної освіти платною.

При нинішньому стані економіки державне замовлення не буде об'єктивно відображати дійсні потреби суспільства в спеціалістах із вищою освітою. Особливість системи освіти полягає в тому, що вона нормально функціонує тільки в тому випадку, коли її не зв'язують вирішенням тимчасових завдань, а дають можливість враховувати перспективи розвитку економіки і, відповідно, зростання потреби в спеціалістах. Розвиток економіки, суспільства передбачає не згорання, а динамічне розширення масштабів діяльності системи освіти.

Роль держави залишається вирішальною у сфері освіти, саме держава за допомогою не тільки прямого контролю, а й непрямих методів економічного, правового, організаційного впливу має можливість визначати розвиток цієї галузі, тим самим забезпечувати збереження і примноження національного потенціалу освіти України. Надзвичайно важливим при цьому виступає підтвердження державою особливого статусу освіти в суспільстві, визнання її в якості сфери, в якій домінуючою силою мають бути не ринкові фактори, а суспільні, державні, національні.